

Nr 1.

Av herrar **Ohlon** och **Sjödahl**, *angående ändrad ordning för biskopsval.*

Enligt gällande bestämmelser i K. F. den 30 maj 1759 angående biskopsval skola alla i förordningen närmare angivna, stiftet tillhöriga präster samt domkapitelsledamöter äga rösträtt vid biskopsval. Därvid skall varje röstande på sin röstsedel upptaga tre namn. Om en röstsedel icke upptager tre namn är den ogiltig. Domkapitlet skall upprätta förslag till det lediga ämbetet, upptagande de tre, som sålunda erhållit högsta röstetalet. Någon gradering av rösterna med hänsyn till ordningen mellan namnen å valsedlarna är icke föreskriven. Kungl. Maj:t äger utnämna en av de tre på förslaget uppförda.

Mot denna ordning för tillsättande av biskop torde i regel icke hava förekommit mera allvarliga anmärkningar. Tvärtom torde valordningen i allmänhet ha fungerat väl, varom den långa raden av framstående svenska biskopar är bevis.

Det har emellertid visat sig, att dessa regler icke utesluta möjligheten av att en majoritet av väljarna genom att ena sig om samtliga tre namn, som en väljargrupp vill föreslå, kan hindra även en stor minoritet från varje som helst inflytande vid tillsättningen av dessa ämbeten. Härvid spelar det som ovan nämnts icke någon roll, om minoritetens kandidat har fler förstarumsplaceringar än en eller två eller rent av samtliga av majoritetens kandidater vid valet. Teoretiskt kan det tänkas att av t. ex. 300 röstande 151 — eller med lottens hjälp 150 — kunna ena sig om ett förslag, upptagande namnen A, B och C å samtliga valsedlar, under det att 149 röstande — eller enligt ovan t. o. m. 150 — upptaga namnet D på första förslagsrummet. I detta tänkta fall skulle både A, B och C äga företräde till förslag framför D. Även om detta är en tillspetsad konstruktion, så kvarstår dock det förhållandet, att det gällande valsättet kan medföra mycket stora orättvisor.

Vid två på varandra följande biskopsval i Göteborgs stift har det inträffat, att kandidater till biskopsämbetet, som framförts av betydande minoriteter, icke kunnat nå förslagsrum i konkurrens med en majoritets på andra och tredje rummet uppförda kandidater. Vid biskopsvalet i Göteborg den 9 januari 1929 erhöles sålunda dåvarande kyrkoherdarna C. E. D. Block, I. D. Wallerius och C. H. Thölén resp. 162, 159 och 154 röster, medan dåvarande docenten, numera biskopen Gustaf Ljunggren erhöles 119

röster och dåvarande professorn, numera ärkebiskopen Erling Eidem erhöll 94 röster. Då vid detta val sammanlagt 284 röster avgåvos och då det övervägande antalet av majoritetens valsedlar torde hava upptagit förstnämnda tre namn, är det uteslutet, att majoriteten kunnat placera mer än högst två av sina kandidater på förslaget, om endast ett namn fått upptagas på valsedlarna.

Liknande förhållande har upprepats vid biskopsvalet i Göteborg den 14 december 1948. Därvid erhöll komministern, e. o. hovpredikanten Bo Giertz 228 röster, därav 139 i första rummet, 61 i andra rummet och 28 i tredje rummet, kyrkoherden friherre Kjell Barnekow 155 röster, därav 13 i första rummet, 88 i andra rummet och 54 i tredje rummet, kyrkoherden, e. o. hovpredikanten Gösta Nelson 135 röster, därav 36 i första rummet, 20 i andra rummet och 79 i tredje rummet, domprosten Elis Malmeström 129 röster, därav 94 i första rummet, 19 i andra rummet och 16 i tredje rummet samt rektorn Martin Lindström 110 röster, därav 15 i första rummet, 57 i andra rummet och 38 i tredje rummet. Sammanlagt avgåvos vid detta val 312 valsedlar. Därest vid valet endast hänsyn skulle hava tagits till första rummet å varje valsedel, skulle tydligen — även om någon förskjutning av rösterna eventuellt skulle ha förekommit vid ett sålunda tänkt ändrat valsätt — i vart fall resultatet ha blivit, att hovpredikanten Giertz fått första förslagsrummet och domprosten Malmeström andra förslagsrummet. Samma resultat torde med visshet också hava uppstått, om valordningen föreskrivit, att väl tre namn skulle upptagas å valsedeln men att reducerat värde skulle hava tillerkänts rösterna på andra och tredje rummen.

Det är uppenbart att de ovan angivna resultaten av den gällande ordningen för biskopsval måste anses utgöra bevis på ett rättvisan utmanande och av lagstiftaren förvisso icke avsett majoritetsförtryck vid tillsättandet av ett av rikets högsta ämbeten. Det torde icke kunna bestridas, att vid dessa val förekommit en ytterst effektiv propaganda, som syftat till att för majoritetens räkning lägga beslag på samtliga tre förslagsrum för sin egen meningsriktning. I andra stift torde icke hittills några liknande försök ha förekommit från någon större väljargrupps sida att göra minoritetens rösträtt illusorisk. Men då lagar äro till för att stävja missbruk, även om dessa äro mera sällan förekommande, finna vi att starka skäl tala för att en ändring av bestämmelserna för biskopsval snarast kommer till stånd.

Två alternativ komma härvidlag i första rummet. Man kan tänka sig en ordning, där varje väljare endast äger uppföra en kandidat på sin valsedel. Gentemot detta alternativ kan möjligen anföras, att det lägges en för stor makt i en väl sammansvetsad majoritets hand att framföra sin kandidat med undanskymmande av den tankegång, som torde ligga förborgad i 1759 års biskopsvalsförordning, att Kungl. Maj:t vid sin utnämning

bör ha möjlighet att välja bland flera kandidater, representerande olika åsiktsriktningar. Ett annat alternativ vore, att, i likhet med vad som stadgas för val av borgmästare, varje valsedel fortfarande skulle upptaga tre namn men med den kompletterande bestämmelsen, i syfte att åstadkomma en skälig avvägning av de olika väljargruppernas eller meningsriktningarnas intressen, att de andra och tredje namnen på valsedeln tillerkändes reducerat värde.

Vilken ordning som än kommer att stadgas, bör domkapitlet framdeles såsom hittills ha att uppföra de tre på förslag, som erhållit de flesta rösterna, varefter Kungl. Maj:t har att utnämna en av de tre, som fått förslagsrum.

På grund av vad som ovan anförts hemställa vi,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt förelägga riksdagen och kyrkomötet förslag om ny förordning beträffande biskopsval.

Stockholm den 11 januari 1949.

Sven Em. Ohlson.

Edgar Sjö Dahl.
